

VII. Η ΥΣΤΕΡΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ (4ος-6ος αι. μ.Χ.)

1. Η μετεξέλιξη του Ρωμαϊκού κράτους (4ος-5ος αι. μ.Χ.)

Κατά την περίοδο αυτή (4ος-5ος αιώνας μ.Χ.) η αλλαγή των δεδομένων οδήγησε στη γένεση του μεσαιωνικού κόσμου. Την εποχή αυτή ο Χριστιανισμός γίνεται επίσημη θρησκεία από το Μ. Κωνσταντίνο, ο οποίος μεταφέρει την πρωτεύουσα της αυτοκρατορίας. Η αυτοκρατορία χωρίζεται σε δύο μέρη, στο Ανατολικό και στο Δυτικό. Η Ανατολή αντέχει στις βαρβαρικές επιδρομές, όχι όμως και η Δύση.

1.1. Ο Διοκλητιανός και η αναδιοργάνωση της αυτοκρατορίας:

► Οι διοικητικές αλλαγές:

- 284 μ.Χ.: Ο Διοκλητιανός αυτοκράτορας απολυταρχικός.
- Διαίρεση του κράτους για άμεση επέμβαση του στρατού και καλύτερη φύλαξη των συνόρων:
 1. Διοίκηση του ανατολικού τμήματος της αυτοκρατορίας από τον ίδιο.
 2. Διοίκηση του δυτικού τμήματος από τον **Μαξιμιανό**.
- Πήραν το όνομα «**Αύγουστος**» και πλαισιώθηκαν από έναν συνάρχοντα ο καθένας (**Καίσαρες**): ο Διοκλητιανός από τον **Γαλέριο**, ο Μαξιμιανός από τον **Κωνσταντίνο το Χλωρό**.
- Σύστημα διοίκησης «**Τετραρχία**».

► Η αλλαγή στη μορφή του πολιτεύματος:

- Διαίρεση του κράτους σε μικρές επαρχίες τη διοίκηση των οποίων ανέλαβαν αυτοκρατορικοί υπάλληλοι.
- Οι διοικητές του στρατού στερούνταν πολιτικής εξουσίας.
- Θεοποίηση Αυτοκράτορα - αποκοπή από τους υπηκόους:
 1. Φορούσε διάδημα και πορφύρα στις εμφανίσεις του.
 2. Επέβαλλε την προσκύνηση.
 3. Προσφώνηση «**Ζευς**» - απαίτηση να λατρεύεται ως θεός.
- Η συγκέντρωση όλων των εξουσιών σ' ένα πρόσωπο μετέτρεψε το καθεστώς της **Ηγεμονίας (Principatus)** σε **Απόλυτη Μοναρχία (Dominatus)**.

1.2. Μ. Κωνσταντίνος: Εκχριστιανισμός και ισχυροποίηση της ρωμαϊκής Ανατολής:

► Η δημιουργία του χριστιανικού ρωμαϊκού κράτους:

- Η Τετραρχία δεν έλυσε το πρόβλημα των συγκρούσεων και των ανταγωνισμών, από τους οποίους επικράτησε τελικά ο **Κωνσταντίνος**, που είχε διαδεχθεί τον πατέρα του Κωνσταντίνο Χλωρό:
 1. Νίκησε το Μαξέντιο κοντά στη Ρώμη (312 μ.Χ.).
 2. Το 313 μ.Χ. συνεννοήθηκε με το Λικίνιο στο Μιλάνο να διοικήσουν την αυτοκρατορία χωρίς Καίσαρες.
 3. Νίκησε και σκότωσε το Λικίνιο (324 μ.Χ.).
- Ως μονοκράτορας ο Κωνσταντίνος ενίσχυσε την **απολυταρχική κεντρική εξουσία**:
 1. Ο αυτοκράτορας ήταν απρόσιτος από τη σύγκλητο και το λαό.

2. Περιβαλλόταν από **ανακτορικούς υπαλλήλους** και ανακτορικό συμβούλιο με συμβουλευτική καθαρά εξουσία, όταν το επιθυμούσε ο αυτοκράτορας.

3. Η σύγκλητος έμεινε τιμητικό σώμα χωρίς αρμοδιότητες.

• Το θέμα της αυτοκρατορικής **λατρείας**:

1. Ο αυτοκράτορας δεν λατρευόταν πια ως θεός, αλλά ήταν ο εκλεκτός του θεού.

2. Ο Κωνσταντίνος διατήρησε τον ειδωλολατρικό τίτλο του «Μεγίστου Αρχιερέως», αλλά υποστήριξε το Χριστιανισμό.

• Με το **Διάταγμα των Μεδιολάνων (313 μ.Χ.)**, που υπέγραψαν ο Κωνσταντίνος και ο Λικίνιος, κατοχύρωσαν την ελεύθερη επιλογή θρησκείας στα εδάφη της Αυτοκρατορίας (**Διάταγμα της ανεξιθρησκείας**).

• **Ενθάρρυνση του Χριστιανισμού** από τον Κωνσταντίνο:

1. Υιοθέτησε ως σύμβολο το χριστόγραμμα στις ασπίδες και στη σημαία.

2. Προστάτεψε το Χριστιανισμό από τις αιρέσεις καθιερώνοντας τις Οικουμενικές Συνόδους.

3. Οικοδόμησε πολλούς χριστιανικούς ναούς.

4. Βαπτίστηκε χριστιανός λίγο πριν από το θάνατό του.

► **Η ίδρυση της Κωνσταντινούπολης:**

• **11 Μαΐου 330 μ.Χ.:** Εγκαίνια της νέας πρωτεύουσας στην Ανατολή: **Νέα Ρώμη - Κωνσταντινούπολη.**

• **Η ίδρυση της Πόλης** συνδέεται με:

1. Την ισχυροποίηση της αυτοκρατορικής εξουσίας.

2. Τον εκχριστιανισμό της αυτοκρατορίας.

3. Την αντιμετώπιση των προβλημάτων από τις βαρβαρικές επιδρομές.

• **Η νέα πρωτεύουσα** έχει:

1. Προνομιακή θέση για καλύτερη άμυνα και οικονομική ανάπτυξη.

2. Γειτνίαση με τις ανατολικές περιοχές όπου κατοικούσαν Έλληνες και χριστιανοί.

• **Βάσεις** της νέας αυτοκρατορίας:

1. Η ρωμαϊκή πολιτική παράδοση.

2. Η χριστιανική πίστη.

3. Η ελληνική πολιτιστική κληρονομιά.

1.4. Ο εξελληνισμός του Ανατολικού Ρωμαϊκού κράτους:

• Με τη μεταφορά της πρωτεύουσας στην Ανατολή η **Αυτοκρατορία μετεξελίχθηκε** κάτω από την επίδραση: **α.** της ρωμαϊκής πολιτικής παράδοσης, **β.** της χριστιανικής πίστης και **γ.** του ελληνικού πολιτισμού.

• **Παράγοντες εξελληνισμού** του ανατολικού τμήματος:

1. Πληθυσμιακή υπεροχή του ελληνικού στοιχείου στην Ανατολή.

2. Αναβίωση της πολιτιστικής παράδοσης των ελληνιστικών χρόνων.

3. Διαίρεση της Αυτοκρατορίας σε Ανατολική και Δυτική ⇒ βαθμιαία αυτονόμηση και εξελληνισμός του ανατολικού τμήματος.

4. Ο πρωταγωνιστικός ρόλος της Κωνσταντινούπολης.

• Καλλιέργεια της ελληνικής φιλοσοφικής σκέψης, της ρητορείας και της ελληνικής παιδείας στην Ανατολή. Ο Ιουλιανός, δάσκαλοι και ιεράρχες ήταν γνώστες της ελληνικής παιδείας.

• Ο **οριστικός χωρισμός** της Αυτοκρατορίας έγινε από τον **Μ. Θεοδόσιο (395 μ.Χ.)**, ο οποίος έδωσε το ανατολικό τμήμα στον **Αρκάδιο** και το δυτικό στον **Ονώριο**. Ορισμένοι θεωρούν το έτος **395 μ.Χ. συμβατικό όριο έναρξης της Βυζαντινής Ιστορίας.**